

Rauhankasvatus on hieno sana, jota ei ole syytä hylätä, vaikkei se ole ollutkaan muodissa sitten 1980-luvun. Sitä paitsi jokaisen meistä on hyvä harjoittaa rauhankasvatusta aina kun tilaisuus tarjoutuu. Kättilönä neuvolassa toimii opettaja Hanna Niittymäki, joka työskentelee Rauhankasvatusinstituutissa.

TEKSTI HANNA NIITTYMÄKI

SORRETTUJEN SANA

Viime aikojen yksityiseen vanhustenhuoltoon liittyneiden uutisten tiimoilta ovat päässäni pyörineet sorrettujen pedagogiikan kehittäneen Paulo Freiren ideat. Olisiko Suomella ja suomalaisilla jotain opittavaa häneltä sekä yhteiskuntana että yksilöinä?

SORTAJAT JA SORRETUT

Freiren mukaan sortajien tavoitteena on pitää sorretut mahdollisimman tietämättöminä ja vaatimattomina. Sortajat pelkäävät asemansa puolesta, koska ajattelevat että joutuisivat itse sorretuiksi sorrettujen kaapatessa vallan. Freire nimeää myös käännyntäisten ryhmän, joka saattaa ymmärtää, että sorrettujen sortaminen on väärin, mutta lähtee toimimaan sorrettujen puolesta osallistamatta heitä itseään toimintaan. Freiren ajattelussa sorrettujen vapautuessa sorrosta heidän ei tule lähteä sortajiansa sortajiksi vaan molempien ihmisyyden palauttajiksi.

DIALOGISUUS

Freiren ajatusten mukaan dialogin olemuksen olennaisin piirre on sana. Sanan pitää sisältää kaksi osaa: reflektio ja toiminta. Ilman toimintaa on vain sanahelinää, kun taas ilman reflektiota toiminta voi olla sokeaa.

Dialogisuus edellyttää myös rakkautta maailmaa ja ihmisiä kohtaan. Vallankumouksen tulee olla rakkaudellista toimintaa. Vallankumous ei voi perustua herruussuhteille eli toimijoiden eriarvoisuudelle. Dialogissa kohtaavat siis parhaimmillaan ihmiset, jotka haluavat yhdessä oppia ja toimia paremman maailman puolesta olemassa olevia valtarakenteita kyseenalaistaen.

TALLETTAVA VS. PROBLEMATISOIVA KASVATUS

Freire kritisoi perinteistä tallettavaksi kutsumaansa kasvatustilaa, jossa opettaja kaataa valmiita itse valitsemaansa tietoa passiivisen oppilaan päähän. Kasvatustyön olisi syytä olla problematisoivaa ja oppilaslähtöistä.

Opettajan* pitäisi muuttaa roolinsa opettaja-oppilaaksi ja oppilaan vuorostaan oppilasopettajaksi. Problematisoivassa kasvatuksessa edetään yhteisessä prosessissa toimien kaikkien oppiessa.

Lukutaitokampanjoissa työskennellessään Freire havaitsi, että lukutaidon laadulla on suuri merkitys. On tärkeää, että opitaan lukemaan maailmaa ja sen tekstejä, niin että oma kapasiteetti toimia omien asioiden ajajana vahvistuu.

* Käsitteet opettaja ja oppilas voidaan laajentaa kattamaan ihan ketkä tahansa ihmiset, niin että "opettaja" viittaa henkilöön, jolla on enemmän valtaa suhteessa henkilöön "oppilas".

KUKA OLI PAULO FREIRE?

- Brasilialainen kasvatustieteilijä, joka eli vuosina 1921–97.
- Hänen tunnetuin teoksensa on *Sorrettujen pedagogiikka* (1970).
- Työ köyhien maatyöläisten lukutaitokampanjoissa loi pohjaa hänen ajattelulleen (sekä luultavasti avioliitto opettaja Elzan kanssa).

NEUVOLAN TÄDIN AJATUSHARJOITUKSIA FREIRELÄISYYTEN PYRKIVÄLLE YKSILÖLLE

- Analysoi tarkasti roolejasi eri elämäntilanteilla. Pohdi erityisesti sitä, millaista valtaa sinulla on suhteessa muihin. Voit miettiä esimerkiksi työyhteisöäsi, perhettä ja sukua, taloyhtiötä, sosiaalista mediaa, harrastusporukkaa jne.
- Sen jälkeen mieti toimenpiteitä, joilla edesautat sitä, että ihmiset, joilla on tilanteissa vähemmän valtaa tai jotka kuuluvat jopa selkeästi sorrettuihin tai vähävaltaisempiin ryhmiin kuin sinä, saisivat äänensä kuuluviin (viime aikojen uutisten valossa esimerkiksi vanhukset ja lapset).
- Onko sinulla käytössäsi resursseja (henkisiä tai materiaalisia), joiden avulla voit tukea muita ihmisiä löytämään uusia näkökulmia asioihin ja rohkeutta toimia asioidensa muuttamiseksi parempaan suuntaan?
- Oletko valmis tarvittaessa luopumaan asemastasi tai jostain omasta edusta toisten hyväksi?

NEUVOLAN TÄDIN VINKKEJÄ FREIRELÄISEMMÄLLE SUOMELLE

- Kun valtio tai kunnat suunnittelevat toimintoja eri väestöryhmille, olisi hyvä varmistaa, että nämä väestöryhmät tulevat kuulluiksi mahdollisimman laajasti ja todellisessa dialogisuuden hengessä.
- Älä pelkää, että asiat tulevat liian kalliiksi, jos noudatat kohtaa A. Hyvä valmistelu ja ongelmien ennaltaehkäisy sekä ihmisten aito kuuleminen tuovat luultavasti pitkällä tähtäimellä säästöjä esimerkiksi lisääntyvän hyvinvoinnin muodossa.
- Oletko valmis tarvittaessa luopumaan asemastasi ja edustasi toisten hyväksi? Elämme pikkuisella planeetalla nimeltään Maa, jonka tulevaisuudesta meillä on yhteinen vastuu.

Lähteet: Paulo Freire: *Sorrettujen pedagogiikka* (Vastapaino 2005) ja *Toimintaan Freiren kanssa - opas Sorrettujen pedagogiikkaan* (Demokraattinen sivistysliitto ry 2012).